

Gdańsk, 5.09.2022 r.

Instytut Anglistyki i Amerykanistyki
Zakład Glottodydaktyki i Przetwarzania Języka
Naturalnego

RECENZJA ROZPRAWY DOKTORSKIEJ

Viewpoint(s) and Voice(s) in Journalistic English:

A Study of News Reports in Quality Press

***(Kategorie punktu widzenia i głosu w relacjach z wydarzeń
na materiale anglojęzycznej prasy opiniotwórczej (quality press))***

autorstwa Pani mgr Anastazji Trofymczuk

1. Informacje ogólne

Rozprawa doktorska pt. *Viewpoint(s) and Voice(s) in Journalistic English: A Study of News Reports in Quality Press (Kategorie punktu widzenia i głosu w relacjach z wydarzeń na materiale anglojęzycznej prasy opiniotwórczej (quality press))* została przygotowana przez Panią mgr Anastazję Trofymczuk pod kierunkiem Pana dr hab. Adama Głaza, prof. UMCS, w Katedrze Językoznawstwa Angielskiego i Ogólnego na Wydziale Filologicznym Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie. Jak wyraźnie wskazuje tytuł, rozprawa wpisuje się w nurt językoznawczych badań tekstów prasowych.

2. Tytuł rozprawy

Jak zapowiada tytuł, Autorka koncentruje się na kategoriach punktu widzenia i głosu w tekstach prasowych relacjonujących wydarzenia. Lektura rozprawy poświadcza, że jej tytuł jest trafny. Można byłoby jedynie zastanowić się nad jego angielską wersją. Wersja polska zdecydowanie lepiej została sformułowana, gdyż rzeczywiście chodzi bardziej o te kategorie w danych tekstach niż w samym języku, a konkretnie w jego odmianie prasowej (journalistic English).

3. Struktura rozprawy

Rozprawa Pani mgr Anastazji Trofymczuk liczy 215 stron. Składają się na nią następujące części: wstęp, rozdział teoretyczny, trzy rozdziały badawcze z elementami teoretycznymi, wnioski, spis źródeł materiału badawczego, bibliografia, streszczenie po angielsku oraz streszczenie po polsku.

Struktura pracy nie budzi większych zastrzeżeń, chociaż można byłoby wydzielić drugi rozdział teoretyczno-metodologiczny, zawierający treści zawarte szczególnie w obecnych rozdziałach drugim i trzecim, a konkretnie metodologię zastosowaną przez Autorkę w analizie kategorii punktu widzenia i głosu w wybranych przykładach.

4. Ocena poszczególnych części rozprawy

4.1. Wstęp

We wstępie (*Introduction*) Autorka nakreśla problematykę rozprawy, przedstawia cele i pytania badawcze, jak również sygnalizuje treść poszczególnych rozdziałów. Pytania badawcze oscylują wokół zagadnień tytułowych, z naciskiem na powiązania między poszczególnymi punktami widzenia, poszczególnymi głosami, jak również między punktami widzenia a głosami. Autorka deklaruje również, że w analizie weźmie pod uwagę środki językowe służące do wyrażania punktu widzenia i głosu.

We wstępie podana jest również informacja o materiale badawczym, na który składa się ponad 100 artykułów pochodzących z prasy poważnej z lat 2015–2019. Chociaż trzeba tu zaznaczyć, że nie wszystkie te teksty zostały uwzględnione w analizie.

Wprowadzając w tematykę rozprawy Autorka we wstępie poświęca jedną z sekcji strukturze artykułu prasowego. O tytułach artykułów pisze tak: “Headlines are usually worded in a scandalous or otherwise attractive manner so that they capture the attention of the intended readers and the given event seems more shocking than it really is” (s. 7). Pomijając kwestię precyzji, jest to stwierdzenie odnoszące się raczej

do prasy tabloidowej, którą Autorka się nie zajmuje w rozprawie. W prasie poważnej tytuły są bardziej stonowane, chociaż rzeczywiście autorzy artykułów i redaktorzy starają się przyciągnąć atrakcyjnymi tytułami i lidami uwagę czytelnika.

4.2. Rozdział teoretyczny

W rozdziale pierwszym zatytułowanym *Approaches to Viewpoint and Voice* Doktorantka przedstawia podstawy teoretyczne swoich rozważań zaprezentowanych w dalszych rozdziałach. W pierwszej części koncentruje się na kategorii punktu widzenia, omawiając przede wszystkim poglądy Borisa Uspienskiego, a także badaczy takich jak Roger Fowler, Paul Simpson, Mick Short i Seymour Chatman. Autorka omawia również punkt widzenia z perspektywy językoznawstwa kognitywnego, przytaczając badania między innymi Gillesa Fauconniera i Marka Turnera, Leonarda Talmy'ego, Ronalda Langackera oraz Barbary Danziger i Eve Sweetser. Druga część rozdziału dotyczy głosu. Tutaj Autorka prezentuje poglądy takich badaczy jak Gerard Genette, Elżbieta Tabakowska, Michaił Bachtin czy Jacob Mey.

Rozdział ten oceniam pozytywnie, dowodzi on bardzo dobrej orientacji Autorki w literaturze przedmiotu. Można oczywiście się zastanawiać nad doбором omawianych prac niektórych badaczy, ale oczywiście Autorka miała prawo wybrać te, które uważała za najistotniejsze z punktu widzenia swoich badań.

Pewne zastrzeżenia budzą natomiast tytuły sekcji pierwszego podrozdziału, stawiające na jednym poziomie dyskurs i tekst oraz językoznawstwo kognitywne:

1.1 Viewpoint in discourse and text

1.2 Viewpoint in cognitive linguistics

Ponadto zwrócić należy uwagę na brak precyzji w użyciu pewnych terminów, a także zbyt daleko idące skróty myślowe, np. „All these terms are grounded in spatial connotations” (s. 17), „A speaker is a point of view” (s. 67).

4.3. Rozdziały badawcze

Jak już wyżej zasygnalizowałam, rozprawa zawiera trzy rozdziały badawcze (drugi, trzeci i czwarty).

W rozdziale drugim, noszącym tytuł *From Voice as a Semi-Autonomous Category to the Viewpoint Configuration*, Doktorantka przedstawia głos jako kategorię nie w pełni samodzielną, koncentrując się głosie pojedynczym i wielogłosie, z uwzględnieniem jego różnych wariantów.

Od kategorii głosu Autorka przechodzi do własnej koncepcji, którą nazywa *Viewpoint Configuration*. Jest to model bazujący na badaniach przedstawionych w rozdziale pierwszym, łączący głos z punktem widzenia. Autorka objaśnia termin *Viewpoint Configuration* następująco:

„I take both voice and viewpoint to be parameters of the Viewpoint Configuration – related and correlated within that configuration but relatively autonomous with respect to each other” (s. 71);

„a model in which voice and viewpoint (in journalistic prose, rather than in fiction) are brought together” (s. 98).

Trzecim elementem tej konfiguracji są środki językowe (modalność, czas, aspekt, leksykogramatyka, styl narracji itp.). Na stronie 98 znajduje się następujący rysunek przedstawiający tę koncepcję:

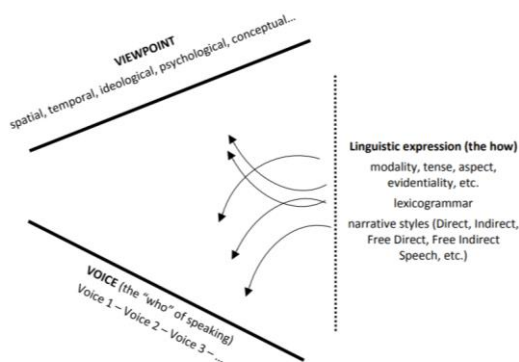

Figure 2.3 The Viewpoint Configuration

Model ten jest istotny dla rozważań prowadzonych w częściach badawczych rozprawy. Po dokładnym przeanalizowaniu rysunku, a także jego opisu, nasunęły mi się następujące uwagi.

Po pierwsze, nazwa modelu, *Viewpoint Configuration*, jest niepełna i może być myląca, ponieważ w tej postaci sugeruje, że chodzi jedynie o punkt widzenia. Proponowałabym *Viewpoint-Voice Configuration* jako bardziej adekwatny termin, obejmujący obie kategorie.

Po drugie, w środkach językowych należałoby ująć język przenośny (figuracywny) – do tej kwestii powrócę poniżej.

Po trzecie, przytoczyłam rysunek celowo – żeby rozważyć jeden szczegół, a mianowicie, w którą stronę powinny być skierowane strzałki. Z punktu widzenia badacza, a także czytelnika tekstu prasowego, użyte środki językowe dają wskazówki dotyczące interpretacji punktu widzenia i głosu w tekście (czyli strzałki skierowane są w lewą stronę, jak na rysunku). Ta opcja – jak można zauważyć – wprowadza pozatekstowy punkt widzenia. Lecz jeżeli spojrzymy na proces powstawania tekstu, to punkt widzenia i głos determinują użycie danych środków językowych, a nie odwrotnie, więc strzałki powinny być skierowane w prawą stronę.

Po czwarte, jak już napisałam w punkcie dotyczącym struktury rozprawy, model ten wraz z wyjaśnieniami powinien znaleźć się w osobnym rozdziale poświęconym głównie przyjętej metodologii badań.

W rozdziale trzecim, zatytułowanym *From Co-occurrence of Viewpoints to Interactions between Viewpoints and Voices*, Doktorantka wychodzi od kategorii punktu widzenia, ukazując współwystępowanie w tekście różnych jego płaszczyzn – m.in. czasowej, przestrzennej, psychologicznej i konceptualnej, by przejść do interakcji między punktami widzenia a głosami.

Na pochwałę zasługuje w tym rozdziale dostrzeżenie języka przenośnego (metafor i metonimii) w analizowanych tekstach (m.in. na s. 114). Prezentowany materiał badawczy – także w innych rozdziałach, a z pewnością również we fragmentach

pominiętych w pracy, a znajdujących się w zebranym korpusie – zawiera interesujące przykłady środków retorycznych, nie tylko metafory i metonimii, a także np. hiperboli. Można zatem było poświęcić więcej uwagi językowi przenośnemu, współkreującemu m.in. płaszczyznę konceptualną punktu widzenia.

Rozdział czwarty, pod tytułem *One Event, Many Viewpoints and Voices*, zawiera analizę fragmentów tekstów prasowych dotyczących 14 wydarzeń. Autorka koncentruje się na różnicach w konstruowaniu (obrazowaniu) sytuacji – z udziałem punktu widzenia i głosu – w kilku tekstach opisujących dane wydarzenie.

Należy tu odnotować, że zaproponowany model *Viewpoint Configuration* (a raczej *Viewpoint-Voice Configuration*) dobrze sprawdza się w analizie interakcji kategorii punktu widzenia i głosu w tekstach prasowych, co szczególnie udowadnia analiza przykładów przeprowadzona w rozdziale czwartym.

Jak już wyżej zasygnalizowałam, w trzech rozdziałach badawczych Autorka przedstawia przykłady pochodzące z tekstów reprezentatywnych tytułów prasowych ilustrujące różne aspekty kategorii punktu widzenia i głosu. Analiza tych przykładów jest trafna, jednak w niektórych fragmentach Autorka niepotrzebnie powtarza relatywnie duże fragmenty przytoczonego wyżej tekstu lub go parafrazuje, a czasami podaje oczywiste informacje. Możliwe jednak, że jest to celowy zabieg, mający na celu dokładne objaśnienie interpretacji omawianego przykładu, niepozostawiające żadnych wątpliwości.

Także warto byłoby się zastanowić nad bardziej precyzyjnym podejściem do kategorii punktu widzenia i może nad wyraźniejszym oddzieleniem różnych punktów widzenia od płaszczyzn jednego punktu widzenia (czasowej, przestrzennej, psychologicznej, konceptualnej, ideologicznej) – uwaga ta dotyczy również rozdziału pierwszego i wniosków.

Mimo pewnych zastrzeżeń przedstawionych w tym punkcie recenzji rozdziały badawcze oceniam pozytywnie.

4.4. Wnioski

Wnioski (*Conclusion*) Doktorantka dzieli na trzy części: (1) streszczenie rozdziałów, (2) wypunktowanie własnych rozwiązań (m.in. opracowanie modelu *Viewpoint Configuration*, wprowadzenie pojęć *geographical viewpoint* i *geopolitical viewpoint*) oraz (3) uwagi końcowe i kierunki przyszłych badań, będących albo poszerzeniem badań przedstawionych w rozprawie, albo badań recepcji tekstów i przyjmowania punktów widzenia przez czytelników.

Badania przedstawione w rozprawie mają charakter jakościowy. Do perspektyw badawczych można byłoby dodać badania ilościowe. Wymagałyby one zgromadzenia większego korpusu. Badania takie pozwoliłyby określić skalę omawianych zjawisk, a także stwierdzić, czy różnice między poszczególnymi gazetami są incydentalne, czy też może nieprzypadkowe. Ponadto warto byłoby sprawdzić, czy kategorie punktu widzenia i głosu funkcjonują podobnie w prasie tabloidowej.

Jedna drobna uwaga – na stronie 181 jest: „Chatman Seymour”, powinno być: „Seymour Chatman”.

5. Wykorzystana literatura

Bibliografia jest dosyć bogata, liczy ponad 170 pozycji. Autorka uwzględniła istotne publikacje naukowe dotyczące tematyki rozprawy.

6. Język rozprawy

Rozprawa została napisana dobrą naukową angielszczyzną, chociaż zdarzają się potknięcia w stosowaniu przedimków, spójników i tzw. czasów, np. „He is viewing voice...” (s. 64). Także trzeba tu odnotować nieliczne literówki, szczególnie w nazwach własnych, np. *May* zamiast *Mey* (s. 104), *Saymour* zamiast *Seymour* (s. 105). Te usterki nie wpływają negatywnie na zrozumienie treści rozprawy.

7. Aspekty techniczne

Należy tu odnotować, że w spisie treści brakuje informacji o stronach poszczególnych części rozprawy. Inne techniczne aspekty rozprawy – bez większych zastrzeżeń.

8. Ogólna ocena rozprawy

Temat, którym zajmuje się w swojej rozprawie Pani mgr Anastazja Trofymczuk, jest wieloaspektowy, wymagający dobrej orientacji nie tylko w badaniach językoznawczych. Warto tu podkreślić samodzielność Autorki, przejawiającą się w zaproponowaniu własnych rozwiązań. Analizę wybranych przykładów można byłoby poszerzyć o nowe aspekty – czego Doktorantka jest świadoma.

Mam nadzieję, że Doktorantka uwzględni przedstawione w tej recenzji uwagi w swojej dalszej pracy naukowej.

Konkludując, przedłożoną do recenzji pracę, zatytułowaną *Viewpoint(s) and Voice(s) in Journalistic English: A Study of News Reports in Quality Press (Kategorie punktu widzenia i głosu w relacjach z wydarzeń na materiale anglojęzycznej prasy opiniotwórczej (quality press))*, oceniam pozytywnie. Uważam, że spełnia ona wymagania stawiane rozprawom doktorskim. W związku z tym wnioskuję o dopuszczenie Pani mgr Anastazji Trofymczuk do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

dr hab. Danuta Stanulewicz, prof. UG